

- 1/4 1976: Udtalelse til pressen fra Per Gudme (RV) om, at han har indtryk af, at der i retsudvalget er flertal for stramning af politivedtægten, men ikke af straffeloven. Imødegås delvis af andre udvalgsmedlemmer. Trods Venstres løfte om at trække sit forslag om ændr. af straffeloven tilbage, dersom justitsministeren udsender »tydeliggørende« ændring af politivedtægten, kommer der ikke under samrådet med retsudvalget 2. april noget ud af dette. (Først d. 4/6 kommer straffelovforslaget til 3. beh., men forkastes til fordel for V.s dagsordenforslag).
- 21/4 1976: Justitsmin. Orla Møller besvarer *spm. nr. 428* fra Hagen Hagensen (KF): Hvorfor efterkommes demonstranternes ønsker i så vid udstrækning, at det skaber urimelige gener for den øvrige befolkning? (ad Christiania-demonstration) (sp. 8563-68).
- 5/5 1976: Arbejdsmin. Erling Dinesen besvarer *spm. nr. 464* fra Kurt Hansen til justitsministeren om, med hvilken hjemmel politiet har grebet ind over for 24 HK-funktionærers blokade over for Skjold Burne d. 27/4 (sp. 9342-48).
- 19/5 1976: Justitsmin. Orla Møller besv. *spm. nr. 492* fra Ole Donner (FP): »Hvad agter ministeren at foretage sig for at sikre politibetjente imød overfald i Christiania?«
- 7/7 1976: Spørgsmål *nr. 646* fra Jytte Røge til justitsministeren (sp. 11590-91, besv. 8/7 1976), *nr. 647* fra Burgdorf (KF) til samme – begge vedr. tiltale/straffekrav over for »Solvognens« Rebild-demonstration og *spm. 648* (Burgdorf, KF) og *649* (Wamberg, FP) begge til kulturmin. om fratagelse af statstilskud til »Solvognen« (sp. 11592-96, besv. 8/7).

CHRISTIANIA OG RETTEN

Ole Krarup

1. Selve emnet fristaden Christiania (CA) betragtet politisk, sociologisk og retligt kan naturligvis ikke afhandles i sin helhed inden for en tidsskriftartikels rammer. Hvad det følgende drejer sig om er et enkelt aspekt af den problematik fristadens udvikling stiller os overfor, nemlig de retlige opgør som for tiden finder sted i de danske retssale mellem CA og på den anden side den danske stat og Københavns kommune om mulighederne for CAs fortsatte beståen. Sammen med lrs. Carl Madsen repræsenterer jeg CA, og foreløbig har vi ved landsrettens kendelse af 19. marts 1976 fået medhold i, at den af CA anlagte retssag med påstand om at regering (og folketing) er uberettiget til at kræve CA afviklet pr. 1/4 1976 (som folketinget havde vedtaget) ikke kan kræves afvist, som regeringen havde påstået. Desuden har fogedretten i København ved kendelse af 11. juni 1976 nægtet at tage regeringens begæring om udsættelse af CAs beboere til følge.

Den af fristaden anlagte landsretssag behandles stadig; for en nærmere dokumentation af retssagens indhold henviser jeg til den af mig udarbejdede stævning som er udkommet i bogform (Chr. Erichsens forlag 1976). Uanset hvad udfaldet af landsretssagen bliver må sagen ventes appelleret til Højesteret.

2. Udgangspunktet for mit engagement i sagen er en overbevisning om, at CA er et revolutionært fænomen. Ikke just som en voldelig omvæltning i traditionel betydning, men som et praktiseret opgør med flere af de grundlæggende mekanismer, der behersker det borgerlige samfund. I hvilken udstrækning dette er tilfældet kræver en nærmere analyse. Naturligvis er der en lang række tendenser i CA-samfundet, som afspejler det herskende produktionssystemes karakteristika. Men på meget væsentlige punkter repræsenterer CA – på god dialektisk vis – på een gang et *symptom* på basale svagheder og fordrejninger i det kapitalistiske samfund og samtidig et *alternativ* som modsætning til disse svagheder og fordrejninger. Først og vigtigst (omend ikke mest iøjnefaldende) i en marxistisk-juridisk sammenhæng: 1) Man nægter at sælge sin arbejdskraft på de betingelser køberne tilbyder og baserer følgelig sin tilværelse på egen produktion (som i sig har en række dialektiske træk); 2) (i tilslutning hertil) en

totalt afvisende holdning over for det statslige og kommunale bureaukrati.

Det der har gjort mange udmærkede marxister skeptiske over for CA er tydeligvis at fristaden ikke på nogen måde bevidst og artikuleret arbejder for et socialistisk samfund. CA har intet »program«, ingen planer og slet ingen disciplin. Hertil kommer at udviklingen af CA passer forbandet dårligt med revolutionær teori. Det er karakteristisk, at DKP reelt har undsagt CA og fået støtte hertil i en leder i Pravda (som omvendt var positiv over for Solvognens julemandsaktion). For mig at se er det imidlertid afgørende at CAs levedygtighed beror på, at man i vid udstrækning har kunnet *praktisere* en række af den politiske venstrefløjs visioner som ellers kun lever i de traditionelle partiorganisationers retorik.

3. De verserende retssagers praktiske baggrund er juridisk uklarhed m. h. t. spørgsmålet om vilkårene for CAs tilstedeværelse inden for det borgerlige samfunds rammer. I det grundlæggende dokument, regeringens tilsagn til CA på møde den 14. juni 1973 hedder det:

»Efter regeringens vedtagelse om ikke nu at afhænde Bådsmandsstrædes Kaserneareal på Christianshavn, men i stedet på kulturministeriets initiativ at udskrive en idékonkurrence, bl. a. til sikring af de fredede bygninger og voldanlæg i det fredningsmæssigt værdifulde område, har regeringen tillige besluttet, i de formentlig 3 år tilvejebringelsen af et konkurrenceresultat vil tage, at søge forholdene i Christiania normaliseret, idet der søges givet bosættelsen i området karakter af et socialt eksperiment«.

Fra regeringens side hævdes det, at dette tilsagn indebærer en absolut 3 års frist som nu er udløbet, mens CAs synspunkt er, at de (som det hedder med borgerlig sprogbrug) *planlægningsmæssige* og *sociopolitiske* forudsætninger som i sin tid udgjorde regeringens begrundelse for at anerkende CA ikke har ændret sig. Rent juridisk argumenteres der med at det ifølge ordlyden af regeringstilsagnet ikke er nogen absolut 3 års frist, men derimod den tid der vil medgå, indtil resultatet af den planlagte idékonkurrence foreligger; og ifølge hele baggrunden for regeringens anerkendelse af CA som socialt eksperiment er det tillige en forudsætning for at CA kan bringes til ophør, at de samfundsmæssige (sociale) misforhold som udgør baggrunden for CAs opståen ændrer sig grundlæggende.

Dette sidste er ikke det mindst vigtige. I den regeringsredogørelse, der i august 1973 blev givet folketingets siges det bl. a.:

»Om det klientel, der idag bebor CA, kan det iøvrigt oplyses, at der

blandt de ca. 600 faste beboere findes et par hundrede der bor i CA, fordi der simpelthen ikke er plads til dem andre steder, idet vores institutioners rammer og normer ikke er egnede for de grupper, der ofte har tilbragt en del af deres liv på institutioner, men hvor resultatet af opholdene har været uden den ønskede virkning...«

Rent bortset fra sprogbrugen (»klientel«, »institutioner«, »den ønskede virkning«) som kunne udgøre temaet for en analyse for sig, er det forbløffende, at en regering i et kapitalistisk samfund er i stand til at formulere en sådan erkendelse og inkorporere erkendelsen i en retlig anerkendelse. Og det hænger igen sammen med en af de historiske tilfældigheder, som utvivlsomt har en nok så fremtrædende plads i forløbet som den historiske nødvendighed: den tilfældighed at der på det relevante tidspunkt sad den mest progressive statsminister landet har haft nogensinde, og blandt hans regeringsmedlemmer befandt de tre mest progressive sig i den gruppe, der gav sig af med CA.

Tilfældigheden sættes i relief når man betragter de efterfølgende begivenheder, som er een lang række krænkelser af de givne tilsagn fra det øjeblik de progressive blir udskiftet. Dette sker ca. 3 måneder efter at CA har fået sin anerkendelse. Om den lange kæde af chikanerier og overgreb fra statens og kommunens side mod CA – som naturligvis indgår i retssagen – henviser jeg til stævningen. Kun de centrale skal nævnes: (1) Den idékonkurrence, der blev lovet, er aldrig blevet udskrevet; den er droppet uden nogen form for orientering af CA, endsige drøftelse. (2) Det hovedsynspunkt der lå til grund for den daværende regerings tilsagn om at integrere CA som »socialt eksperiment« – løbende forhandling og evaluering – er kun blevet efterlevet i ca. 3 måneder, derefter er CA blevet modarbejdet med alle midler. Hertil kommer (3) at de socialpolitiske forudsætninger for CA ikke på nogen måde har ændret sig. I en rapport fra den sociale forvaltning i København til folketingets socialudvalg juli 1976 siges det ligeud, at man ikke kan løse rømningsproblemerne, og at CA udfylder en positiv social funktion.

4. Det retsteoretiske principielle i retssagen, hvad enten man kigger på sagen med udgangspunkt i et borgerligt eller et marxistisk begrebsapparat, er følgende: Sagen drejer sig om forholdet mellem ret og social praksis: Sagens baggrund er at der opstår en praksis, som ikke altid kan indpasses i, ja er i direkte modstrid med det eksisterende retssystem og eksisterende politisk praksis. En sådan udfordring kan man forholde sig til på to måder fra statsmagts side: Man kan enten anerkende fænomenet eller man kan ignorere og bekæmpe det.

CA-sagen opstår som følge af at man oprindelig – nødtvungen – gør det første, siden fortryder man og gør det andet.

Retsteoretisk er det i grunden et banalt fænomen fordi det netop er retsudviklingens væsen, at de retsskabende instanser, lovgiver og domstole, løbende tager stilling til, i hvilket omfang man fra retssystemets side integrerer nye erfaringer og i hvilket omfang man afviser dem. Dette er simpelthen retsudviklingens dialektik, som til daglig kan iagttages på erhvervsrettens område hvor nye sindrige produktions- og cirkulationsformer til stadighed møder retsvæsenet med krav om anerkendelse, og hvor lovgivers og dommernes vurdering af de »reale grunde« er afgørende for om formerne integreres eller ej.

Det enestående ved CA-sagen er, at den beskrevne proces så at sige aldrig optræder uafhængigt af det herskende produktionssystem for nødvendigheder; i CA-tilfældet opstår det i opposition til dem. At erhvervslivets behov transformeres til ret hører dagligdagen til. At det samme sker over for en genuin frigørelsesbevægelse er en sensation. Og sensationen bæres som nævnt i højere grad af tilfældighed end af nødvendighed.

Og dog, de nødvendige forudsætninger for etableringen af et levedygtigt alternativt samfund har været og er fortsat til stede i overvældende grad. Det er ikke tilfældigt, at CA er blevet venstrefløjens symbol; i fristaden samles en lang række af de revolutionære tendenser, der i slutningen af 60'erne gik under den uklare betegnelse »ungdomsoprøret«.

Hertil må så føjes, at den retlige anerkendelse af CA ikke har ført til nogen underrodning eller institutionalisering. Det er tværtimod den permanente kamp for fristadens overlevelse, der har manifesteret levedygtigheden. Det er ikke stedet her at gå i detaljer; men de kvælningsforsøg der fra stat og kommune har været iværksat – politiprovokationer, fagedforretninger, nedrivningsforsøg – har kun kunnet afværges på basis af en effektiv og strategisk bevidst indsats fra fristadens side, som understreger den historiske basis for CA-»revolutionen«.

5. Hele retssagen eller retssagskomplekset rejser principielle spørgsmål til marxistisk orienterede jurister. Først og fremmest: Hvordan er det muligt at de organer – domstolene – der i almindelig marxistisk forestillingsverden personificerer det kapitalistiske produktionssystemes fordrejninger og udbytning kan udgøre et relevant forum for revolutionær kamp? Hvorledes kan klassekampen have fremgang i en borgerlig retssal? Hvis der er udsigt til at vinde sagen i retten må dette betyde, at CA-fænomenet kan absorberes af det borgerlige samfund, d. v. s. dommerne må overbevises om, at CA i

grunden ikke bryder med det borgerlige samfunds struktur. Og hvis omvendt retten overbevises om CA-fænomenets revolutionære karakter kan sagen naturligvis ikke vindes.

Dette paradoks må nødvendigvis tvinge retsteoretikeren til at overveje spørgsmålet om at finde en tredje vej mellem den principstridige reformisme og den urealistiske revolution, mellem benløs teori og hovedløs praksis. Kan en seriøs retssag anlægges uden at de grundlæggende principper sættes over styr?

Mine overvejelser på dette punkt går i følgende retning:

(1) Det er et karakteristisk træk i den velfungerende (omend aldrende og knirkende) kapitalistiske orden, at retsinstanser har et relativt højt niveau. Ikke mindst i Danmark er dommerstanden professionelt velfungerende, særlig i relation til bevisoptagelse og juridisk argumentation. Begge dele betyder at retssalen er et velegnet forum for fremlæggelse og dokumentation af CAs sociale virkelighed, som i sig selv udgør et vigtigt bevisdatum i sagen.

Dette er selvsagt et praktisk vigtigt mål at etablere en effektiv kanal til en samlet fremlæggelse og dokumentation af CA-fænomenet.

(2) Dernæst er det tydeligt, at retssagen har en afdækkende funktion. Samspillet mellem CA og myndighederne illustrerer en afgrundsdyb magtesløshed hos de offentlige instanser og de ansvarlige politikere. Sagens omfattende dokumentation og argumentation heromkring har en oplagt bevidstgørende funktion.

(3) Disse to mål fører fælles hen til et tredje mål som består i at vinde sagen. Det drejer sig i den politiske proces ikke blot om at »afsløre« – som venstrefløjen med næsten masochistisk vedholdenhed har beskæftiget sig med i årevis. Det drejer sig om at overbevise dommerne og befolkningen; eller befolkningen inklusive dommerne.

Dette er selvsagt det vanskeligste punkt, fordi det er så fristende enten at kompromittere den politiske sandhed af hensyn til det juridisk optimale eller at kompromittere det relevante retsgrundlag af hensyn til de politiske principper.

Christiania-retssagen er et forsøg på at tvinge retssystemet til at integrere et fremmedlegeme uden at uskadeliggøre det. Tilsyneladende strider det imod socialteoretisk logik at noget sådant skulle forekomme. Men Christiania-sagen er i bund og grund i strid med socialteoretisk logik, og under alle omstændigheder har det værdi som en retsteoretisk og politisk erfaring at afprøve grænserne for retsordenens fleksibilitet.

Disse erfaringer – som tillige handler om mulighederne for at bryde dommernes kommunikationsmonopol – må blive emnet for en senere analyse.